

Estonian
Business
School

Emitendi juhatuse koosseis – õiguslikud ja moraalsed küsimused

Andres Tupits (PhD)

Õiguse ja avaliku halduse õppetooli
juhataja

01.03.2013

Täna kavas:

- Äriühingu edu võtmeks on valida talle õige juhtkond.
  - Aktsionäride ootusi kajastav aktsia hind börsil võib vale otsuse mõjul kukkuda ning õige otsuse korral tõusta.
- Millised peaksid olema kriteeriumid juhtkonna valikul, arvestades seadusi ja praktikat?
  - Vastutus kui äriõiguse nurgakivi;
  - Nõuded juhatuse liikmetele;
  - Diskussioon;
  - Kokkuvõte.

Äriõiguse nurgakivi

- **VASTUTUS**

- Juriidilise isiku juhtorgani liikmed peavad oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt **tavaliselt oodatava hoolega** ja **olema** juriidilisele isikule **lojaalsed** (TsÜS § 35);
- Õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel tuleb toimida **heas usus** (TsÜS § 138 lg 1);
- Juhatus liige peab oma kohustusi täitma **korraliku ettevõtja hoolsusega** (ÄS § 315 lg 1);
- Juhatus liikmed, kes on oma kohustuste rikkumisega tekitanud kahju aktsiaseltsile, vastutavad tekitatud kahju hüvitamise eest solidaarselt. Juhatus liige vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega (ÄS § 315 lg 2).

Nõuded juhatuse liikmele

- Ei pea olema aktsionär (ÄS § 308 lg 1);
- Peab olema teovõimeline (ÄS § 308 lg 2), st. vanem kui 18 aastat (TsÜS § 8 lg 2) ja vaim teatava kvaliteediga;
- Ei tohi olla muid välistavaid aluseid (nt seadusest või kohtulahendist tulenevad) (ÄS § 308 lg 3¹);
  - Nt. Krediidiasutuste puhul täiendavad nõuded seoses:
    - hariduse,
    - töökogemuse,
    - varasema karistatuse,
    - ärisidemete,
    - usaldusväarsuse ja
    - reputatsiooniga (KrAS § 48 lg 7);
- Ametis olles peab vältima huvide konflikti (ÄS § 312, HÜT punkt 2.3, Riigikohtu lahendid 3-2-1-41-03, 3-2-1-67-03, jne.).

A + B = ?

- Tees:
  - Tavapärast (või kõrgendatud) hoolsust ning sellega seonduvat võimet kanda vastutust saab nõuda teovõimeliselt isikult kes on teadlik ettevõtlusega seotud üldistest (või vastava valdkonna spetsiifilistest) riskidest ning nende maandamisest.
- Küsimus:
  - *Millised on sellisel juhul seadusest (õiguslikud) või praktikast (moraalsed) tulenevad nõuded emitendi juhatuse koosseisule?*

Tõe kriteerium on praktika

- Eestis [autorile teadaolevalt] börsiettevõtete juhtkondade koosseise riskivõtmise aspektist viimastel aastatel analüüsitud ei ole.
- Eesti õiguskorrale lähim riik, kus sarnane uuring on läbi viidud
  - Saksamaa
    - Allen N. Berger, Thomas Kick, Klaus Schaek. Executive board composition and bank risk taking. Discussion Paper, Deutsche Bundesbank No 03/2012
      - Analüüsiti kõiki Saksa pankade juhatusi perioodist 1994 – 2010 ning uuriti, kuidas vanus, sugu ja haridus mõjutavad juhatuse riskiisu;
      - Põhijäreldus: nende kriteeriumite rakendamisega (nt. kvootide seadmisega) saab juhtida ettevõtte riskikäitumist.

Millest selline võrdlusbaas?

- **“Ettevõtlus on riski võtmine”**
- Riskivõtmine on põhiosa iga panga ärimudelist;
  - Ülemäärase riski võtmine võib väljenduda nt. juhatuse liikmetele makstavates boonustes, mille õiguslik regulatsioon Eestis on sarnane nii pankadele kui emitentidele (vt näiteks emitentidele kohalduv VpTS § 135²).
    - Kas Saksa pankade pinnalt saadud järeldused sobivad ka Eesti emitendile?

Vanus

- **Autorite järeldus: nooremapoolsema juhatuse koosseisu riskiisu on suurem, s.t. riske võetakse enam.**
- Karjääri jooksul muutub isiku suhtumine riskivõtmisesse.
- Vananedes muutub inimene reeglina elukogenumaks.
  - Finantskäitumine (varade hindamine, kohustuste võtmine) muutub tasakaalukamaks, riskiisu kahaneb.
- Vanuselt võrdsete juhatuse liikmete vahel tekib grupikäitumine.

Sugu

- **Autorite järeldus: Juhatuse koosseisu naiste lisamine toob kaasa senisest riskantsema äritegevuse.**
  - Vastuolu varasemate uuringutega, mille kohaselt naised on riskikartlikumad.
- Võib olla finantssektori fenomen – meestega konkureerimiseks tuleb võtta rohkem riske.
  - Naised peavad juhatusse pääsemiseks pingutama rohkem, mis seletab kõrgemat riskivalmidust.
- *Huvitav fakt: Autorite väitel eelistavad naised kuuluda hästikapitaliseeritud pankade juhtkonda.*

Sugu

- Sugude võrdsuse põhimõte?
  - Komisjoni ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV, milles käsitletakse soolise tasakaalu parandamist börsil noteeritud äriühingute tegevjuhtkonda mittekuuluvate juhtorgani liikmete seas ja sellega seotud meetmeid COM/2012/0614 final - 2012/0299 (COD).
    - Sisaldab täiendavat kohustust, nõuandlikku kvooti, et börsil noteeritud äriühingud kehtestaksid endale iseregulatsiooni eesmärgid mõlema soo esindatuse kohta tegevjuhtkonna liikmete seas 2020. aastaks.
- Näide EBS sügissemestril peetud Business Law kursuse debatist:
  - Kõige raevukamad ettepaneku vastased olid ettevõtjakogemusega naistudengeid.

Haridus

- **Autorite järeldus: Kui juhatuse koosseisu võtta doktorikraadiga isikuid, siis panga ülemääraste riskide võtmise isu väheneb.**
  - *Autorite väitel sama tulemus ka MSc ja MBA puhul.*
    - Vastuolu mõnede varasemate uuringutega, mille kohaselt MBA kraadiga lõpetanud võtavad rohkem riske.
  - Autorite väitel kõrgema haridusega juhatuse liikmete puhul on suurem tõenäosus, et panga sissetulekute allikaid (riske) hajutatakse.
    - Teaduskraadita isikud peavad samale positsioonile saamiseks pingutama rohkem, mis seletab kõrgemat riskivalmidust.

Muud kriteeriumid?

- Kas riskikäitumise kriteeriumiks võiks olla suur kontaktide võrgustik (nt kontaktide arv LinkedIn-is)?
  - Tom Kirchmaier, Konstantinos Stathopoulos. *From Fiction to Fact: The Impact of CEO Social Networks*. Corporate Governance at London School of Economics, January 2008.
    - Silmapaistva isiku nimi mõjub reklaamina, kuid määravaks saab mitte kontaktide arv vaid võime neid kontakte ettevõtte ärilistes huvides ära kasutada (müügitulemuste ning juhatuse liikme kontaktide arvul ei ole erilist seost).
      - Pigem kasutakse kontaktide suurt arvu isikliku kasu saamiseks kui ettevõtte edendamiseks.

Riskikäitumise ennustatavus?

- Kas riskikäitumist võib ennustada (nt psühholoogilise testi abil)?
  - Nt. valgekrae-kuritegevus on ennustatav:
    - sugu (mehi on rohkem kui naisi);
    - madal käitumislik enesekontroll (nt üldine agressiivsus ja vastutustundetus, liicluseeskirjade rikkumine, normidest mittehoolimine, ülemäärane riskide võtmine);
    - kõrge naudingutaotlus (hedonism);
    - kõrge enesearmastus (nartsissism);
    - kõrge kohusetundlikkus ja põhjalikkus (enne kuriteo toimepanemist on vaja põhjalikult ette valmistada).
  - Gerhard Blickle, Alexander Schlegel, Pantaleon Fassender, Uwe Klein. *Some Personality Correlates of Business White-Collar Crime*. Applied Psychology: An International Review, 2006, 55(2), pp 220-233.

Muud küsimused

- Kas isiku karistatus peaks olema emitendi juhatuse liikmelisust välistav asjaolu?
  - Õiguslik külg:
    - ÄS § 308 lg 3¹: Juhatuse liikmeks ei või olla ka isik, kelle suhtes kohus on vastavalt karistusseadustiku §-dele 49 või 49¹ kohaldanud **juhatuse liikmena tegutsemise keeldu või ettevõtluskeeldu**, samuti isik, kellel on keelatud tegutseda samal tegevusalal, millel tegutseb aktsiaselts, või kellel on **keelatud olla juhatuse liige seaduse või kohtulahendi alusel**.
      - Kui kohus ei ole keeldu kohaldanud (nt KarS § 295 lg 1 asjas)...
  - Mittejuriidiline küsimus:
    - Kuidas mõjub uurimine ja kohtumenetlus aktsia hinnale ning kuidas hindavad potentsiaalsed investorid emitenti, mille juhatuse liiget seostatakse kuriteoga?
  - Kas me oleme “juriidiliselt on kõik korrektne” lahendusega rahul?

Kokkuvõte

- Äriühingu edu võtmeks on valida talle õige juhtkond.
- Tavapärast (või kõrgendatud) hoolsust ning sellega seonduvat võimet kanda vastutust saab nõuda teovõimeliselt isikult kes on teadlik ettevõtlusega seotud üldistest (või vastava valdkonna spetsiifilistest) riskidest ning nende maandamise võimalustest.
- Vanus, sugu ja haridus on kriteeriumid, mis mõjutavad juhatuse riskiisu.
  - Riskikäitumine on prognoositav (ning risk seetõttu maandatav) ka isiku varasema käitumise pinnalt.
- Seega ametissenimetamise otsuseid saab teha objektiivsete kvalifikatsioonikriteeriumide alusel.

- **Millist riski on nõukogu aktsionäride ees valmis võtma juhatuse liiget ametisse nimetades?**

- Täna tähelepanu eest!
- Küsimused: Andres.Tupits@ebs.ee